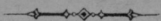

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 5.

V Ljubljani, 1. marcija 1880.

Tečaj XX.

Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednjej stopnji (3., 4., 5. šolsko leto) ljudske šole.

Ko smo dobili ta načrt v roke, brali smo ga jako radovedno, vzbujale so se raznovrstne misli o njem, katere so zmerom bolj živo podobo dobile; zato jih pa hočemo na tem mestu priobčiti.

V prirodoslovji moremo še le na višji stopnji ljudske šole poučevati, pišejo nemški pedagogi, in vender smo dobili načrt za srednjo stopnjo. Kakó se to vjema? Poglejmo nalogo prirodoslovja; ono ali bolje tisti, kateri se ž njim pečajo, opazujejo prikazni (t. j. spremembe na telesih), iščejo njih uzroke, vežejo uzrok in prikazen v prirodni zakon. N. pr.: Oni vzemó kovinski obroč, skoz katerega more ravno še iti kovinska kroglja; razgrevajo kroglo (uzrok), opazujejo, da ne gre več skoz obroč (prikazen) in sklepajo:

Ako razgrevamo kovinsko kroglo, se razteguje (zakon).

Memo gredé naj omenimo, kar iz tega in vsakega družega primera sledí, da prikazni opazujemo na stvaréh, katere nahajamo naravnost v prirodi, ali pa tudi na stvaréh, katere si sami za opazovanje prikazni naredimo; zadnje imenujemo aparate. V tem primeru je obroč s kroglo aparat. Pa nadaljujmo naš primer.

Zdaj imejmo v mislih, recimo, lonec, kateri je polen vode in pristavimo ga k ognju, t. j. ogrevajmo vodó (uzrok); voda čez nekoliko časa kipi čez lonec (prikazen) ter sklepamo:

Ako vodó razgrevamo, se tudi ona razteguje (zakon).

Vzemimo še mehur, ki nij popolnoma napihnjen, denimo ga na toplo peč, t. j. ogrejmo zrak v njem (uzrok); kmalo zapazimo, da se napihuje (prikazen), ter sklepamo:

Ako zrak razgrevamo, se razteguje (zakon).

Isto pa opazujejo prirodoslovci na vseh telesih, ter sklepajo:

Ako telesa razgrevamo, se raztegujejo ali krajše: s privajanjem toplote raztegujemo telesa. Zakon, katerega posnamemo iz posameznih primerov.

S tem primerom je osvetljena naloga prirodoslovja in na kratko načrtana metoda te vednosti. Ako namreč hočeš natoren zakon izpoznavati ali pa tudi druge o njem poučevati, moraš jih seznaniti sè telesom (oziroma aparatom), na katerem opazuješ prikazen, opazovati prikazen (oziroma opozoriti na njó), uzrok iskati in sklepati na zakon. Temu tem laglje zadostuješ, čim bolj priproste so razmere med uzrokom in prikaznijo; iz česar pa spet sledi, da je zakon tim laglje umljiv, čim priprostej je jezik, s katerim ga izrazujemo. *) Z nalogo so pa tudi stavljenе meje za tvarino, o kateri moreš v prirodoslovju poučevati.

Kakó pa zadostuje tej nalogi oni načrt? — On zahteva najpred za 3. šolsko leto poučevanje o skupnosti teles (Aggregatzustand). Poskusimo temu zahtevanju zadostiti in sicer popolnoma v istej obliki, kakor bi poučevali v šoli.

Trdna telesa.

1) Učitelj vzame v roke palčico od lesa in vpraša: Kaj držim v roci? A! **) — V roci držite palčico. U. Od česa je ta palčica? B! — Ta palčica je od lesá. U. Zlomi to palčico C! — C. stori to v resnici. U. Ali se je palčica upirala, ko si jo hotel zlomiti? — C. Palčica se je upirala i. t. d. U. Ako hočemo leseno palčico zlomiti, se upira; zato jo imenujemo trdno telo. Ponavljaj to ti in ti!

2) Učitelj vzame v roko kamniček in vpraša: Kaj držim zdaj v roci? G! — V roci držite kamniček. U. Zdrobi ta kamniček! H! — H. poskuša, pa ga ne more zdrobiti. U. (položi kamniček na primerno podlago in udari na njega s kladvom): Ali sem zdaj kamniček zdrobil? P! — Zdaj ste zdrobili kamniček. U. Ali se je tudi kamniček upiral, ko sem ga hotel zdrobiti? I! — Tudi kamniček i. t. d. U. Kakšno teló je tedaj kamniček, ker se upira, ko ga hočem zdrobiti? L! — Kamniček je trdno teló i. t. d. U. Ako hočemo kamniček zdrobiti, se upira; zato je trdno teló. Ponavljaj to ti in ti!

3) Učitelj pokaže kos železa in zahteva, da ga jeden izmed učencev zlomi. Nobeden tega ne more storiti, celó učitelj sè svojim kladvom né. U. Imajo pa tudi taka orodja, da železo razrežejo. Ali se železo upira,

*) Obširnše o metodi ne moremo v tem spisu govoriti.

**) Črka A, B, C i. t. d. pomenijo imena učencev, U pa učitelja.

ko ga hočemo razdeliti? D! i. t. d. kakor v 1) in 2). U. Kakšna telesa so lesena palčica, kamniček, železo, ker se upirajo, ako jih hočemo razdeliti? R! — Lesena palčica, kamniček, železo so i. t. d. U. Trdna telesa imenujemo tista, katera se upirajo, ako jih hočemo razdeliti. Ponavljaj to ti in ti!

Opomnja. Zadnji stavek izreka nekaj občnega; ako bi to učencem kar naravnost povedali brez poučevanja na posebnih primerih, bi ga le površno razumeli.

V a j e.

Opomnja. Vaje nameravajo, da se učitelj prepriča, kako so učenci prejšnje razumeli.

Povej še druga trdna telesa, S! — Kedó še ve kako trdno teló? — Kakšno teló je surovo maslo? O! — Surovo maslo je mehko teló. U. Surovo maslo je mehko teló in ne trdo; ali je pa trdno? Kedó ve to povedati? — Nobeden! potem pa hočem jaz to storiti. Tudi surovo maslo se upira, ako ga hočemo razdeliti, vendar ne takó silno, kakor železo, alí kamniček, ali tudi palčica; vendar ga režemo z nožem. Kakšno teló je torej surovo maslo, ker se upira, ako ga hočemo razdeliti? H! — Surovo maslo je trdno teló, ker i. t. d. Kakšno teló je popir, goba, vosek?

Tekoča telesa.

1) Učitelj vzame kozarec vode v roke in jo prelije nekoliko v drugo posodo. U. Kaj sem storil z vodó v kozarcu? R! — Vodo v kozarcu ste prelili v drugo posodo. U. Ali se voda upira, ako jo hočemo razdeliti? P! — Voda se ne upira i. t. d. U. Ali je voda trdno teló? S! — Voda nij trdno teló. U. Deli vode se takó slabo skupaj držé, da voda teče iz kozarca v drugo posodo, ako ga nagnemo. Recimo torej voda je tekoče teló. Kakšno teló je voda, ker jo lahko prelijemo iz jedne posode v drugo? A! — Voda je tekoče teló, ker i. t. d. U. Ponavljaj to ti in ti!

2) Učitelj vzame kozarec z vinskim cvetom v roke in ga da učencu duhati. Kaj je v tem kozarcu? — V tem kozarcu je žganje. U. Reci boljše: V tem kozarcu je vinski cvet. — V tem kozarcu je vinski cvet. Poskusi ga v uno - le posodo preliti C! — C. stori to. U. Ali je tudi vinski cvet tekoče teló? R! — Tudi vinski cvet i. t. d. U. Zakaj je vinski cvet tekoče teló? S! — Vinski cvet je tekoče teló, ker ga moremo iz jedne posode preliti v drugo. U. Ponavljaj to ti in ti!

3) Ali moremo mleko preliti iz jedne posode v drugo? N! — Mleko moremo preliti i. t. d. U. Kakšno teló je mleko, ker ga moremo preliti iz jedne posode v drugo? B! — Mleko je tekoče teló i. t. d. U. Ponavljaj to ti in ti! — Kakšna telesa so voda, vinski cvet, mleko, ker jih moremo preliti iz jedne posode v drugo? I! — Voda, vinski cvet,

mleko so tekoča telesa i. t. d. U. Ponavljaj to ti in ti! U. Kakšna telesa imenujemo tekoča telesa? P! — Telesa, katera moremo iz jedne posode v drugo prelititi, imenujemo tekoča. U. Ponavljaj to ti in ti!

Povej še druga tekoča telesa! — Kakšno telo je živo srebro?

Zrakasta ali plinjava telesa.

1) Učitelj prižgé gobo in jo čez nekoliko časa ugasne; goba se kadí. — U. Ali dim ostane skupaj? P! — Dim ne ostane skupaj, ampak se zmerom bolj razširja po sobi. U. Dim, kateri se hoče takó razširjati kakor zrak imenujemo zrakasto ali plinjavo teló. Ponavljaj to ti in ti!

2) Ali ste že videli, kaj iz vode uhaja, kedar vré? K! — Iz vrele vode uhaja para. U. Ali para ostane skupaj? Z! — Tudi para se razširja. U. Kakšno teló je para, ker se zmerom bolj razširjati hoče? T! — Para je plinjavo teló, ker i. t. d. U. Ponavljaj to ti in ti!

3) Tam, kjer gnijó stvari, n. pr. na straniščih, razvija se neko teló, amonijak, ki jako neprijetno diší. U. Ali se razširja ta neprijeten duh? A! — Ta neprijeten duh se razširja. U. Ali se razširja torej amonijak? R! — Amonijak se razširja. U. Kakšno teló je amonijak, ker se zmerom bolj razširja? S! — Amonijak je plinjavo teló, ker i. t. d. U. Ponavljaj to ti in ti!

U. Kakšna telesa so dim, para, amonijak, ker se zmerom bolj razširjajo? G! — Dim, para, amonijak so plinjava telesa, ker i. t. d. U. Telesa, katera se zmerom bolj razširjati hočejo, imenujemo plinjava ali zrakasta telesa. Ponavljaj to ti in ti!

U. Povej še kaka plinjava telesa! — Ako v peči tli oglje, se razširi po sobi ogljenčev okis, kateri ljudi zaduší. Kakšno telo je ogljenčev okis? — Kedar vino vre, razvija se ogljenčeva kislina, katera se po kleti razširi; kakšno teló je ogljenčeva kislina?

Pri katerih telesih se njih deli nepremakljivo skupaj držé? R! — Pri trdnih telesih se deli i. t. d. U. Ali imajo trdna telesa lastno podobo. Poglej palčico, krejdo, železo? A. — Trdna telesa imajo lastno podobo. U. Pri trdnih telesih se njih deli toliko skupaj drže, da imajo lastno podobo. Ponavljaj to ti in ti!

U. Ali se pri tekočih telesih tudi njih deli nepremakljivo skupaj držé? P! — Pri tekočih telesih se njih deli ne držé nepremakljivo skupaj. U. Ali imajo tekoča telesa lastno podobo. Poglej vodo v posodi? S! — Tekoča telesa nimajo i. t. d. U. Kakšno podobo imajo tekoča telesa? B! — Tekoča telesa imajo isto podobo, kakor posoda. U. Deli tekočih teles se takó slabo skupaj drže, da imajo zmerom podobo posode, v kateri jih nahajamo. Ponavljaj to ti in ti!

U. Ali ostanejo deli plinjavih teles skupaj? R! — Deli plinjavih teles ne ostanejo skupaj. U. Deli plinjavih teles se ne držé čisto nič skupaj; spravljati jih moramo v zaprte posode, da nam ne uidejo. Ponavljaj to ti in ti!

U. Skupnost teles je različna, zató imamo trdna, tekoča in plinjava telesa. Ponavljaj to ti in ti!

Učitelj zdaj stavi razna vprašanja, s katerimi ponavlja vso tvarino, katera je debelo tiskana. N. pr. tako-le: Kakšna telesa imenujemo trdna, kakšna tekoča in kakšna plinjava telesa? — Imenuj najpred trdna, potem tekoča in potem plinjava telesa! — Kaj več o podobi trdnih in tekočih teles? — Zakaj nimajo plinjava telesa lastne podobe in kakó jih shranjujemo?

Učitelj utakne prst v vodo in kaže vodene kaplje na njem. Kaj vidiš na koncu prsta? P! Na koncu prsta vidim kapljo vode. U. Voda in druga tekoča telesa narejajo kaplje ter jih imenujemo kapljiva ali kapljivo-tekoča telesa. Ponavljaj to ti in ti!

Učitelj prižge svečo, ter jo drži zdolej med odprtimi durmi. Kam kaže plamen sveče? L! — Plamen sveče kaže v sobo notri. U. Ali je zrak zunaj sobe miren ali se pretaka v sobo? H! — Zrak zunaj sobe nij miren, ampak se pretaka v sobo. Učitelj drži svečo zgorej med odprtimi durmi in stavi ista vprašanja. — U. Zrak in druga plinjava telesa se tudi pretakajo iz jednega kraja na drugzega, zató jih imenujejo tudi tekoča pa v razliki od kapljivo-tekočih teles raztezno-tekoča telesa. Ponavljaj to ti in ti!

Koliko vrst tekočih teles imamo potem?

V prihodnji uri ponavlja učitelj vse na kratko takó, kakor nahajamo to tvarino v knjigah za ljudske šole.

Opomnja. Tej razpravi bo morebiti kedó očital, da bi o tako znanih prikaznih, kakor upor trdnih teles pri razdelitvi, prelivanje tekočih, razširjanje plinjavih teles i. t. d. ne bilo potreba poučevati, ker to vse učenci že iz lastne skušnje vedó. Vpraša naj se pa koj, ali je sam navedene prikazni opazeval s tako pozornostjo? In če sam tega nij storil, smemo to od otrok še manj pričakovati. Prirodoslovje v ljudske šoli pa ravno namerava, da vzbuja v učencih pozornost za prikazni, ki nas obdajajo.

Takó in ne bitstveno drugače bi poučeval vsak, kateremu se veli, da naj poučuje o skupnosti teles. Pa spomnim se, da to tvarino zahteva načrt za 6. šolsko leto; v tretjem šolsk. letu vendar ne morem ravno takó poučevati, kakor v šestem? Morebiti moram v 6. šolsk. letu to tvarino le ponavljati? Načrt za višjo stopnjo tega ne izreče. Kaj je torej storiti? Tvarino, katera je v gornjem z drobnimi črkami tiskana, izpusti in jo ohrani za 6. šolsko leto! Ta nasvèt mi ne dopade. Pa kaj že zahteva naš načrt? „Vermittlung durch zahlreiche Beispiele aus dem Leben“. To smo mi vendar tudi storili, ker drugače o tej tvarini poučevati ne moremo. Kaj nam je treba lomiti palico, kamniček i. t. d.; izpustimo osvetljevanje za kaj ta telesa imenujemo trdna, una tekoča

in še druga plinjava! Ta nasvet mi že bolj dopade, samó — samó, da smo zdaj prirodoslovju tla izpod nog vzeli.

Trdno teló je železo, kamen, zlató i. t. d. o trdnih, tekočih in plinjavih telesih. Kakšno nalogo ima že fizika? Opazuj prikazni, išči uzrok i. t. d. Po tem takem moramo točko o skupnosti za prirodoslovje na tej stopnji prekrižati? Storimo to v Božjem imenu, a vzemimo berilo v roke, kakor zahteva ministerski ukaz; tam beremo o železu, soli, bakru, zlatu, o vodi, petroleji, o zraku i. t. d., beremo o njihovih lastnostih in moramo poočitovati izraze, kakor jih nahajamo. Take primere moremo tudi pri govorjenji o pridevnikih, o skrčenih stavkih i. t. d. navesti, sploh takrat, kedar priložnost zahteva. Višja stopnja naj potem storí svojo dolžnost, naj združi poprej raztresene lastnosti in naj uči o skupnosti, o trdnih in mehkih, krhkih in vlačnih telesih i. t. d. (Dalje prih.)

Jernej Kopitar.

d) Četerta književna borba mu je bila česko-slovaška, in sicer o staročeskich spominkih, t. j. o rokopisu Zelenogorskem in Kraljevdvorskem, o liturgiji slovanski in o česki povéstnici. Nasprotniki so mu bili Palacký, Šafařík, Kolár i. t. d. — S perva se je bil Kopitar jako oveselil unih spominkov, češ, to so spominki neprecenljivi v pesniškem, zgodovinskem in starinoznanskem obziru (cf. Vaterl. Bl. f. öst. Kaiserst. 1819); pozneje je pa z Dobrovskim vred dvomiti jel o njihovi istinitosti. — Razun tega se v nekterih rečéh ni vjemal s Palackim, o čegar povéstnici je pisaril v razne časnike pod izmišljenim imenom „Cosmas Luden“, posebej v „Gersdorfs Repertorium“, dokler je razprava postala strastna in celó policijska. — O njej se v „Selbstbiogr. str. 13, 14“ piše nekako pikro in prikrito: „Sein . . . noch hangender Streit mit der Clique der Hyperpatrioten von Prag ist durch die gedankenlose oder parteiische Redaction des Leipziger Repertoriums ohne Noth gesteigert worden. Kopitar hatte es endlich nöthig gefunden über das Treiben dieser Clique ein wohlbegründetes Wort zu sagen . . . Er hatte nämlich, wie jeder Kritiker thun muss, gesagt, dass man z. B. vom Fragment der Libuša, dessen Unechtheit Dobrovský in den Jahrb. umständlich erwiesen hatte, und dergleichen spuris in der Geschichte keinen Gebrauch machen dürfe. Der unberufene und unberechtigte Redacteur änderte diess in „keinen so ausgedehnten Gebrauch“. Seit jener Zeit vergieng Kopitar die Lust, was immer in ausländischen Blättern drucken zu lassen“. — Tako je v „Hesych.“ brez dokazovanja oponovil svoje sumnjičenje v sostavku 16: „De veterum codicum bohemicorum insperatis inventionibus, non sine causa suspectis“, kjer oponaša celó: „At quid

si eadem suspicione (qua Liubussae iudicium; querelae amatoriae in ripa Veltavae fluminis; fragm. evangelii S. Johannis) laborent minus diligenter examinatae Glossae bohemicae in Salomonis glossario MS. et ipsae cantilenae Reginohradecenses, simillimae, iudice Grimmio, Serborum cantilenis prius editis, quarumque non injuria eas credas recentis Bohemici poetae imitationes". — Hudo, prehudo poprijema prej imenovane pisatelje tudi v razstavku 17. in v pristavku II., češ, Kolár (Kollarius . . Pesthiensis), Šafařík (Schaffarikus, prej Sáfáry, Szafarzyk, Ssafarjzk, Slovacus protestans i. t. d.), Palacký (Palackus, Pantilius, Cimex (cf. madj. palaszka stenica); . . homo suo iudicio Bohemiae nisi et Germaniae historicorum princeps . .), . . qui quamvis non nisi semibohemi, et heterodoxi, tamen non sine aliquo qualicunque suo merito nunc praesidere videntur parnasso bohemico, imo nec hoc tam amplo Bojohemi regno contenti etiam Illyrici imperium affectant! . . Nos interim rideamus scholam historicam Bohemiae, in qua Palackus se et Schaffarikum statuit summi Dobrovii successores. Videmus quidem sedentes hos ambos in cathedra unius Dobrovii, sed negamus esse successores, quales e. g. fuere Aristotelis aut Platonis, continuantes doctrinam magistri etc." — O rokopisu Zelenogorskem in Kraljedvorskem sta l. 1840 oglasila se skupaj Palacký in Šafařík („Die ältesten Denkmäler der böhm. Sprache"), a razvname se o tem pravda, ktera teče še vedno. Najnovejša — vlanska — nasprotnika sta A. V. Šembera v Beču, in A. Vašek v Bernu, ktera pa češki učenjaki (na pr. Jireček, Brandl, Vymazal, Gebauer i. t. d.) verlo pobijajo. — „Die Frage über die Aechtheit der Königinhofer Handschrift" imenuje Palacký (Zur böhm. Geschichtsch. 1871) str. 193 „die zunächst österreichisch-polizeiliche Frage"; in str. 192 piše: „Die viel besprochene Streitfrage über die altböhmischen Handschriften überhaupt ist bis heute weder abgethan, noch hinlänglich aufgeklärt; von jeher hat der zelus daran mehr als die scientia Theil genommen, und zwar von beiden Seiten; ja selbst die hohe Staatspolizei blieb ihr nicht fremd". — Iz tega se marsikaj pojasnuje. — „Hanka je vitez, ako je (posito non concessio) ponaredil omenjene knjižne spomenike, in čudi naj se svet duhovitosti njegovi, in javaljne zna Vašek ali celó Šembera podati nam kaj sličnega"! mora človek na vse to reči. — Kako gorki so Čehom — Nemci pa še nekteri, o tem čivkajo vrabci po strehah. — Kopitarjevo bridkost do Čehov je nekako podedoval naslednik (cf. Entgegnung auf herrn Wenzel Hanka's albernheiten und lügen. Slav. Bibl. I. 1851. S. 267—321). — Bridko je tudi, kar pravi Palacký: „In der ganzen gelehrten Slawenwelt hatte das Schicksal mir für meinen ganzen Lebenslauf nur zwei hervorragende persönliche Gegner, ja unversöhnliche Feinde beschieden: den k. k. Hof-Slavisten Kopitar seit 1830, und den Museumsbibliothekar

Hanka seit 1826, beide bis zu ihrem Tode“ i. t. d. — O knjižnem boju svojem se Palacký v že navedeni knjigi str. 145 — 153 na drobno poveduje: A. Streit mit Barth. Kopitar. 1) Antwort auf eine Recension in Gersdorfs Repertorium, vom J. 1838; 2) Zuschrift an Herrn F. A. Brockhaus in Leipzig (v čegar „*Convers.-Lexicon der Gegenwart*“ je Kopitarja opisal brez Palackove vednosti dr. Kreuzberg v Pragi); 3) Beschwerdeführung bei der k. k. obersten Polizei-Hofstelle; in — sam sebe umiva, a vendar pomniti je tudi tukaj:

Da se resnica prav spozna,
Čuti je treba oba zvona.

e) Peta borba njegova naj se zove karantansko-panonska ali bulgarska (bolgarska), ki se suče o prvem književnem jeziku slovanskem, v katerem sta učila, pisala ter službo božjo obhajala slovanska blagovéstnika sv. Ciril in Metod, in v katerem so se nam ohranili najstarejši slovstveni spoméniki. Kopitar je ven in ven terdil, da je le-tá jezik karantanski v širjem smislu, ali panonski, t. j. jezik naših pradedov, ter je v tej dedovini z zapadnimi Slovenci najbližje strinjal vzhodnje Slovence t. j. Bulgare. Pred njim so v istem smislu pisarili že rojaci njegovi, na pr. Bl. Kumerdej, J. Japel, V. Vodnik; to je ponavljal M. Ravnikar, spričeval U. Jarnik, učil Fr. Metelko; in kar z neko sveto vnémo v vseh svojih spisih dokazuje J. Kopitar, to znanstveno doveršuje naslednik njegov dr. Fr. Miklošič. Toda oba imata v tem nauku še dan danes dokaj nasprotnikov. — Sad novejših učenostnih preiskav o tej stvari sem priobčil l. 1860 po gimnazijskem letniku Ljubljanskem v sestavku: „Slovanskega cerkvenega jezika pravoime, prvotna domovina in razmera proti sedanjim slovanskim jezikom“. — Sicer nam je vprav Kopitar dotlej največ povedal bil o Bulgarih in njihovem slovanstvu v „*Glag. Cloz.*“, vzlasti v „*Hesych.*“ na pr.: De psalterio slavico Bononiensi; de Evangelistario Vaticano s. Assemaniano (cf. Rački l. 1865 str. CXIV.—CXV.) glagolitico familiae Bulgaricae; de tabulis bulgaricis i. t. d.

f) Šesta knjižna borba bila mu je serbska (sloveno-serbska). — Serbi so pisarili v stari slovenščini, pa so jo preminjali po svojem živem narečji; vendar jim je celó v liturgiji tako ostaréla, da je prosti ljudje niso več umévali, in da je težave delala že bolj olikanim. Prosti narodov govor se je lepo uterjeval, in v njem so se razširjevale mične domače pesmi. Kopitar se je zanj popolnoma vnel, in Vuku svetoval, naj po vzgledu Dositeja Obradoviča, o katerem je prav rad pisaril, prosti ljudski govor povzdigne v književni jezik serbski, kar se je tudi zgodilo. Po njegovem nasvetu in trudu je Vuk Stefanovič vredoval narodne pesni, spisal slovnico in slovar, vravnal azbuko nekoliko po latinici i. t. d.

A temu nasprot so se hudovati jeli pravoslavni popi ter neznansko grajati i Vuka i Kopitarja, kateri je sproti vse Vukove knjige hvalno presojal in živo priporočal. Sicer je Kopitarju serbska stvar jako bila pri sercu. Bil je znan z mnogimi pravoslavni knjižniki, in nekterim cerkvenim predstojnikom celo prijatelj, in je njihove zasluge vseskozi čislal; drugi so ga zopet hudo čertili; na pr. Steph. Stratimirović (r. 1757, u. 1836), metropolita Carlovicensis (somnia . . natum . . auctumque etiam insanabili Metropolitae in ecclesiam occidentalem odio; quo eo devenerat amentiae, ut plane negaret unquam fuisse SS. Cyrillum et Methodium, quippe qui ferrentur Papae antiquae Romae paruisse! Pari in Romanos odio laborant et protestantes passim, minus tamen ridicule, utpote graecis facile doctiores: Schaffarik e. g. et Palackus i. t. d. Hesyeh. pg. 69); Lucian. Mušicki (r. 1777, u. 1837), Archimandrita monasterii Šišatovac, ktereга že l. 1822 v „Dobr. Instit. str. 706“ preslavlja, češ, Serborum Horatius, et cultioris Europae literarum aequae ac suae gentis utriusque linguae scientissimus; Gerasim. Zelić (r. 1752, u. 1827), Archimandrita Krupensis in Dalmatia, čegar žitije, njim samim na svet izdano, opisuje l. 1824 v „Jahrb. österr. Liter.“ — Vže spiski, kar jih je v I. delu „Kop. Klein. Schrift. 1857“ o serbščini, o Serbih, zedinjenih in nezedinjenih, v Avstriji in zunaj našega cesarstva, kažejo dovolj, kolikanj se je zanimal Kopitar zanje in za njihovo napredovanje. Znano je, koliko je občeval z Vukom Stefanovičem, za čegar slovstvo si je zdaj tudi njegov naslednik dr. Fr. Miklošič pridobil neprecenljive zasluge. Ravno omenjena zveza pa mu je naklonila grajanja brez mere pri pravoslavcih (cf. Ost u. West. 1864), in morebiti nikjer nista tako zlobovito opsovana Kopitar in Vuk, kot v knjigi, natisnjeni v Parizu l. 1858: „Les Slaves Occidentaux“. Vuk je v njej opisan največe budalo, katero ni znalo prevedeti černih namer Kopitarjevih. Le-tá — v službi katoliške Avstrije — namami Vuka, da serbsko abecedo prevredni nekako po latinski ter se loči tudi v besedi od dotlej navadnega načina staroslovenskega in ruskega, in vse to na ljubav sovražnim katolikom, za ktere se je v slovanskih rečeh poganjal Kopitar — „également célèbre par son érudition et par l' influence pernicieuse qu' il a exercée“ (cf. Književnik I., 4.)! —

Slovnica v „Začetnici“ in „Drugem berilu“.

(Dalje.)

V drugem berilu je pridjana druga slovenska slovnica, katera je po vsebini in razdelitvi tvarine soditi, z ozirom na prejšnjo obravnavo v „Začetnici“, namenjena za tretje in četrto šolsko leto; ta začenja z

„glasjem“: priučuje se spoznavanje samoglasnikov po izgovoru (kratki, dolgi) in glasu (široki, ozki).

V tem prvem paragrafu je ostalo pravilo golo, samo zàse, brez uvoda ali kakih pojasnjevalnih zgledov. Zato so pa v §. 2. navedene posamezne besede, na katerih se priučeva naglas ali povdarek in znamenja za posamezne kakovosti naglasa: ostrivec, krativec in strešica. Tudi za potrebne vaje se je skerbelo.

Če bi že te obravnave same na sebi tudi kaj omenjal, dostavil bi le-to, da bi zgledom v priučevanju naglasa morda bolje služile besede (naglašene) v polnih stavkih, kakor one posamezno stoječe, ker se v prvem slučaju že iz sestave more spoznati potreba kakovosti naglasa (v raznih sklonih, oblikah, kakor tudi pomen besede i. t. d.), kar je pa v besedah posamezno stoječih težje zadeti. N. pr. tù so navedene besede: Pást, péta, brítva, pót (znoj) i. dr. Te besede bi utegnile otroke motiti, tako, da jih jemljó v drugem pomenu n. pr. pást (namenilnik od pasti — pasem ali pasti — padem); péta — bi se lahko zamenjalo s „peta“ (die fünfte) i. t. d.

Zdi se mi, da je naglas v posameznih besedah, če so te v celotnih stavkih veliko krepkeji in odločnejši — za zglede primernejše.

Sploh pa se mi zdi temeljito priučenje naglasa v vseh slučajih, posebno, kar se tiče krativeca in strešice, jako težavno za to stopnjo, i to tem teže, ker se v slovenščini vsako naglašanje dejansko ne zaznamuje, razven tega, da se v raznih krajih nekatere besede razno naglašajo, kar še temeljitost priučjenja posebno ovira. — Pa tudi marsikateri učitelj bi imel tù priliko reči: Na to različnost naglaševanja v slovenščini se moja ušesa v pripravnici niso dosta privadila — morda prej v kakem zavodu — a gotovo nij, posebno ako se gojenci učé materinega jezika po tuje — jezičnih slovnica, kakor smo se ob svojem času slovenščine učili po nemških slovnica, v pripravnici in deloma tudi pred v gimnaziji. Omenim pa naj tù še to-le, da ona „Dehnung und Schärfung“, katero nam naši „Lehrplani“ za to stopnjo predpisujejo, ki imajo pa le nemški jezik pred očmi, v slovenščini nima takšnega pomena — vsaj za pravopisje ne, kakor ga ima za nemški jezik. V slovenščini, kakor že omenjeno, se zatege in predtege, kratkost in dolgost djansko ne zaznamuje vselej, ampak le v posameznih slučajih, i to posebno ondi, kjer bi vsled opuščanja utegnila kaka dvomljivost z ozirom na izgovarjanje nastati.

S tem pa nikakor nečem terditi, da bi bilo priučenje naglaševanja na tej stopnji — Bog vedi, kolik „pregodaj“ vendar pa si ne upam ugodnega uspeha pričakovati iz raznih uzrokov, kojih sem nekaj že omenil. To neugodno stališče pa še nekatere razmere na naših ljudskih šolah močno zvišujejo. Razven tega, da je ljudska šola po sedanjih

zahtevah težko obložena s predmeti, da na glavni steber — na jezikov nauk malo ur pride, je treba še od teh, materinemu jeziku — kot učnemu jeziku odločenih ur — na tihoma proč jemati za nemško čitanje, nemško pisanje, nemško slovnico, nemški pravopis in nemško spisje toliko, da se doseže v drugem deželnem jeziku vsaj nekoliko uspeha. Za drugi deželni jezik učni čerteži (za Štajersko) nemajo nobenih ur odločenih, pa tudi ničesa ne določujejo, od kod je za podučevanje drugega deželnega jezika primeren čas dobiti — a tirja se vendar.

Dasi to, ravnokar omenjeno, strogo ne pripada na ta prostor, vendar se mi je to v utemeljenje svojih pomiselnih gledé „ugodnih uspehov“ pri poučevanju naglaševanja, omeniti potrebno zdelo.

V §. 3. se zopet privaja izpuščanje poluglasnega *e* pred *rom*. Vaje in naloge primerno pojasnjujejo in uterjujejo pravilo.

V naslednjih paragrafih 4 — 8 je spored tvarine svojemu namenu prav primerno odbran: Soglasniki se delé v ozke in široke, v mehke in terde; navaja se uporaba *ŷ* v pisavi in izgovarjanji; da se dva samoglasnika v enem zlogu ne pišeta; pisava *lj* in *nj*. Za pojasnjevanje in uterjevanje pravil se je skerbalo s primernimi vajami in nalogami.

Gledé poslednjih bi se dalo morda le še dostaviti, da nekateri zgledi v vajah „ali nalogah sami za se niso dosti“ popolni, ali zbog svoje oblike otrokom na tej stopnji precej težko umljivi. N. pr. „Sprednji, srednji, zadnji mož“. Zdi se mi, da bi ta zgled veliko krepkeje zastopal svoje pravilo, ako bi bile njegove besede v celotnem stavku sestavljene.

Ali pa: „Koristna ognja je oblast“. — Da si je ta pesnikova sstava lepa, je otrokom na tej stopnji vendar premalo domača, težko jim je pravi pomen hitro uspoznati. — Takšnega mnenja sem tudi gledé onega stavka: „Življenja največe veselje je ljubezen, najboljši zaklad zadovoljnost, najslajše blago ljubo zdravje, najboljše zdravilo zvest prijatelj“. — Res je, stavek obseza lepo misel, nauk skušenih mož; a zapopadek tega stavka otrokom na tej stopnji ne bo dosti jasen in določen na prvi mahljaj. Trebalo bi toraj najprej zaumen stavka razlagati, a potem še le preiti na pravopis, na pisavo *lj* (*nj*), kar je pa tukaj prvi in glavni namen.

(Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Z Dunaja, 17. febr. (Izv. dop. »Slov. Nar.«) V budgetnem odseku je pri debati o učiteljskih dr. Vošnjak stavil resolucijo, da se naj vlada pozivlje na učiteljskih v Mariboru in Ljubljani slovenski jezik kot učni uvesti, v Celovci pa za slovenske preparande posebne paralele napraviti. Proti je govoril Stremayr, svetovalec Herman, Herbst zlasti zarad Celovca, »ki je z okolico ves nemški«, Süß, Neuwirt, Heilsberg i. t. d. Dr. Vošnjak je večkrat besedo poprijel, da je branil svojo resolucijo in odvrnil

nasprotne napade. Ker pa je Herbst dejal, da za Slovence vendar bi zado-
stovali trije zavodi v Ljubljani, Mariboru in Kopru, paralelke v Celovci pa bi
preveč veljale, je dr. Vošnjak opustil za zdaj dodatek zaradi Celovca, da je
potem bila resolucija sprejeta z večino glasov. Ali bo tudi v celej zbornici
o svojem času našla večino, odviselo bo od tega, kako bo pri debati desna
stran zastopana. Vskak pa se je zdaj prvokrat, odkar je avstrijski parlament,
zgodilo, da je v najmenitnejšem odseku, to je v budgetnem odseku, se sprejela
resolucija nam Slovincem na ljubo.

Dr. Vošnjak je posebno grajal, da je vadna šola v Ljubljani in v
Mariboru nemška, za učitelje, ki bodo potem na skoraj izključivo slo-
venskih šolah poučevali. Stremayr je dejal, da v Mariboru še slovenskih
otrok nih za slovensko vadno šolo, o Ljubljani pa je pametno molčal. Še
jedna smešna epizoda je bila. Herbst je namreč ugovarjal, da postavna vadna
šola za slovenske preparande bi v Celovci nemogoča bila, ker je Celovec in cela
okolica daleč okolo nemška, vsaj kar je njemu znano. Ko se mu je dokazalo,
da to nij res, se je zelo začudil in ekskuziral, da nikoli nij slišal, da bi
okolo Celovca še Slovenci bili. Stremayr je dalje trdil, da je naročil
ravnatelju mariborskega učiteljsišča, naj vodi večkrat učence v slovenske šole v
okolici, da se yadijo. Dr. Vošnjak: Niti ta ravnatelj, niti večina učiteljev
ne znajo slovenski. Svetovalec Herman pravi, da se na mariborskem učite-
ljsišči nekaj predmetov v slovenskem jeziku uči, v Ljubljani pa še več. Usta-
voverci so se ve da glasovali proti resoluciji. Pri tej priliki je dr. Vošnjak
odgovoril dr. Heilsbergu zaradi njegove pritožbe o preganjanji Nemcev, da tak
izrek ne more kot resen smatrati. Če Nemci niso pri drugih narodih priljub-
ljeni, so sami krivi, ker se nehčejo še jezika narodov, mej katerim svoj kruh
služijo, učiti. —

»Nazori današnjega sveta so se scistili, vsakdo hoče svoje, kar mu gre po
božjej in človeškej pravici. Ali ker so se nazori scistili, za to je tem silnejši
boj slabšega za svoje pravice proti močnejšemu. Nam se pa je zmirom le do-
povedovalo, da mi krivo činimo, če se poganjamo za narodovo svetinjo, za svoj
jezik, kajti — reklo se nam je — vam je potreben »državni« jezik, nemški
jezik. Zato so se naše šole vse potujčile, ponemčile, in, kar je zoper človeški
razum, ponemčili so nam celo one zavode, iz katerih prihajajo odgojevalci naše,
narodove mladine. Ali ne tiči tu notri zvita doslednost? Vi, kar vas se iz-
obražuje, pridobiti morate si to izobraženost v nemškem jeziku; ker pa te svoje
olike ne boste mogli razširjati v svojem jeziku, učite narod jedino zveličavnega
nemškega jezika! Kaj ne, to nij germanizacija?

Toži se o slabem napredku v narodnih šolah. Nij se čuditi; predpogoji
so taki, vsled katerih drugače nij mogoče. Ko je naš narodni poslanec dr.
Vošnjak v budgetnem odseku predlagal znano resolucijo za učiteljska izobra-
ževališča, in tožil, da so ona čisto nemški uravnana, odgovoril mu je bivši
naučni minister Stremayr, da na mariborskem učiteljsišči »nij slovenskih otrok«,
in zastopnik dozdanje vlade je dejal, »da tam se »nekaj« predmetov uči v slo-
venskem jeziku, v Ljubljani pa še več.« Res škoda, da gospod vladni sveto-
valec (g. Herman) nij tudi naštel onih predmetov, ki se na ljubljanskej prepa-
randiji uče slovenski. Po naših informacijah sta to dva predmeta: sloven-
ščina in verouk; o prvem se to samo ob sebi ume, drugi predmet je
pa jeden istih, katerega učitelj kasneje ne rabi pri otrocih, a se ga vrhu
tega slovenski uče samo Slovenci, nemški pa neslovenski preparandi. Trditev,
»da se uči na ljubljanskem učiteljsišči več predmetov slovenski«, je najmenj

rečeno neutemeljena. Če pa učitelj, ki se je na preparandiji vadil prav za prav vseh predmetov samo v nemščini, stopi potem mej slovensko deco na kmetih, ali se je čuditi, če potem tudi ne zna ni naprej, ni nazaj, če mu manjka terminologije, ne zna slovenski misliti in ne doseže pri otrocih nikakega napredka ali pa površnega? Bog je ustvaril svet iz ničesa, a Bog je vse-mogočen, nikakor pa ne more učitelj učiti ono, česar se sam nigdar nij učil!«

Od leta 1871. pa do danes, t. j. ves čas ustavovernega vladanja, odkar je odstopil Hohenwart od ministerstva, odpravili so slovenski jezik, kar moči. Zato je pa dan danes le malo učiteljev narodnih, še manj pa značajnih, vsak, ki je hotel kaj doseči, se je skrtil ali potajil. *) Dr. Vošnjakova resolucija globoko sega v narodovo individualnost, ki ima večjo važnost in bode več koristila, ako praktično veljavo dobi, nego v tem hipu računiti moremo. Prvi korak, da dobi slovenski jezik v našem šolstvu veljavo, je storjen, treba bo pa še družega, pa se narodno šolstvo tudi ozdravi. Jezikovno vprašanje se je pričelo na Dunaji nam ugodno motriti, kajti dr. Vošnjakova resolucija bode, kakor se nam poroča, dobila v državnem zboru menda vendar gotovo tudi pomoč Čehov in Poljakov.

»Slov. Nar.«

— (Vlada in šolske postave). Minister Taaffe je v državnem zboru dné 18. p. m. predstavil nove ministre, a precej potem prijatelje in protivnike iznenadil z odgovorom na Mengerjevo interpelacijo zavoljo znane vloge čeških škofov. Minister je namreč pri tej priliki obljubil reformo postave o ljudskem šolstvu. Rekel je, da v vlogi škofov nij nič družega, kakor uže več let znano in iz cerkvenih krogov večkrat naglašano cerkveno stališče, katero so zdaj škofoje spet poudarili čisto iz lasne inicijative. »Kar se tiče h koncu interpelacije stavljenega vprašanja, nij nobenega družega pota za to, da se postava spoštuje, kakor izpolnjevati jo, dokler je veljavna, ali se tudi ne odtezati skušnjam in opazovanjem glede primer-nosti posameznih določeb, ki se pri izpolnjevanji pokazujejo. Vlada je zbirala mej dvanajstletnim obstankom zdajnih šolskih postav te izkušnje in smatra za svojo dolžnost, tam, kjer se jej poprave obstoječega na podlagi izkušenj potrebe zdé, uvesti jih po administrativnem in legislativnem potu v veljavo«.

Ta ministerska izjava je bila od desnice z odobravanjem sprejeta, na usta-vovernej levičji pak je vzbudila silen hrup, ugovor in strah, ali kakor »N. Fr. Pr.« pravi: »die höchste Bestürzung auf Seite der Verfassungspartei«.

Nasledek te Taaffejeve izjave je bil, da je knez Liechtenstein svoj znani predlog, s katerim se je imela vlada pozvati, naj šolske postave »v ver-skem in narodnem smislu« reformira, — nazaj potegnili ali oporekel. S tem tedaj odpade vse ugibanje v nekaterih listih: ali je bil Liechtensteinov predlog nepolitičen in neprimeren, ali ne; ali bodo Čehi in Poljaki glasovali zanj ali ne, i. t. d. Resnica je, da je vlada precej po dopolnenji novega ministerstva stvar sama v roke vzela in naglasila, da pojde na začetem potu dalje in to je prav.

— 19. februarija. (Izv. dop. »Slov. Nar.«) — Slovenska resolucija. Novi naučni minister Conrad in ustavoverci. — Dr. Vošnjakova resolucija o uvednji slovenskega, kot učnega jezika v srednjih šolah po deželah, kjer prebivajo Slovenci, glasi se tako-le:

»Vlada se pozivlje, naj na srednjih šolah, vzdrževanih od države na Kranj-skem, spodnjem Štajerskem, Koroškem in v Primorskih deželah za učence

*) Včasih skoraj ni bilo mogoče, drugače ravnati. Vred.

slovenske narodnosti uvede slovenski jezik kot učni jezik, a pri tem naj se daje priložnost naučiti se temeljito nemškega jezika, če treba s predavanjem nekaterih učnih predmetov v tem jeziku v višjih razredih«.

Resolucija je bila koncem vendar sprejeta, samo ugodili so besede: kolikor pripuščajo učni pripomočki, ki se nahajajo (nach Massgabe der vorhandenen Lehrbehelfe). — Če se bode resolucija tudi v zbornici sprejela, t. j. če tačas ne bo slučajno dosti poslancev od desnice v seji manjkalo, kadar ta resolucija na vrsto pride, — ležeče je, in boče itak največ na tem, ali bode vlada hotela in dobro voljo imela, izvesti princip resolucije ali ne. Če ga precej le »po teh pripomočkih, ki uže so«, izvesti hoče, smo uže lahko zadovoljni za začetek in potem bomo počasi skrbeli, da vladi več slovenskih »učnih pripomočkov« pripravimo in na roko damo.

Denes je bila seja budgetnega odseka tudi v drugem oziru jako interesantna. Novi naučni minister Conrad se je prav dobro obnašal. Nemški ustavoverski poslanci so ga namreč pritiskali in interpelirali ter interpelirali, da bi iz njega spravili kako obljubo, da bode v duhu Stremayrovem v naučnem ministerstvu dalje delal. Conrad pa tega nij hotel obljubiti. Rekel je: Zagotavljam vas, da nij kmalu koga, ki bi bil bolj sprejemljiv za interese vseh narodnostij, kot sem jaz: To je moj program in ob jednem nalog vlade. Potem je prosil, naj se mumalo zaupa, on si je svest dolžnosti poštenega moža, ki ne obeta več, kot kar hoče izpolniti. Potem je naglasil, da je treba denarja varovati tudi pri šoli, bolj počasen tempo vzprijeti, kajti kot upravni uradnik je on dosti uboštva in bede in težkih bremen, ki ljudstvo taró, videl, da gotovo ne more tudi ozira na štedljivost z vida puščati.

Te poštene besede je minister Conrad rekel. Potlej so se ga ustavoverci še lotili in ga stiskali s »Stremayr-ovim duhom«. Ali on je stalno in trdovratno molčal. Ustavoverci so se silno jezili.

Pristavek vred. Ko se je pa naučni minister Conrad poslavljal od spodnje avstrijskega deželnega šolskega sveta, in je hvalno omenil napredka šolstva v novejših časih, so ga pa zopet hvalili ustavoverni, rekoč: Ko bi bili mi to prej vedili, prihranili bi si bili marsiktero grenko, katero smo izustili zoper naučnega ministra. Kaj je tedaj pravo, katerim besedam smemo verjeti? Mislim, da se ne bomo zmotili, ako verjamemo besedam, katere je minister Taaffe v imenu ministerstva odgovarjaje na Mengerjevo interpelacijo v zboru izjavil; minister ni grajal škofov, ker so zahtevali revidiranje šolskih postav, obetal je tudi prena-redbe tam, kjer skušnje pokažejo, da jih je treba, — kakor smo uže zgorej povedali. — Tudi naučni minister si je v svojih visocih službah veliko skušenj nabral, katere bode sedaj, kakor sam pravi, uporabil. Iz tega sklepamo, da se bode nekaj uže spremenilo, a v poglobitnih načelih bode berzkone šolska postava ostala, kakor dosihmal, dasiravno nikakor ne izrekamo, da bi se po administrativnem potu ne mogle izvesti koristne poprave.

— V državnem zboru se je v petek 20. m. m. izročil Lienbacherjev predlog za znižanje osemletne šolske dolžnosti odseku, ko je naučni minister Conrad dejal, da vlada néma nič zoper to; dejal je, da ga bode jako veselilo, če bode mogel odsek kaj podpirati s svojimi dolgoletnimi skušnjami. Potem se je pričelo posvetovanje o Lienbacherjevem predlogu gledé odpravljenja državnopravdniskih funkcionarjev.

Budgetni odsek državnega zbora je sprejel v četrtek tudi Jiričekovo resolucijo, s katero se od vlade zahteva, da pomnoži na Češkem in Moravskem

od države vzdrževane češke srednje šole, naj nekatere prevzame država v svoje troškove, ali pa naj jim da podpore, na vsak način pa naj še v zdanjem zasedanji državnega zbora potom dopolnilnega zahtevanja k proračunu za l. 1880 tako svoto določi, ki bo omogočila, da se češkim srednjim šolam vsaj početkom šolskega leta 1880/81 pomore.

Iz Dolenjskega piše se »Slov. Nar.« to-le: Pred letom je v fari na Raki razsajala tako hudo bolezen »difteritis«, da je nad 40 šolskih otrok bila pobrala, a letos razsaja v sosednji občini Studenec tako, da je od septembra l. l. do zdaj umerlo že nad 26 šolskih otrok, in še bolezen ne ponehuje. Od novega leta je tu od ne prav 1500 duš broječe občine že 18 merličev, in v pretečenem letu bilo je 109 merličev tukaj, za polovico več, nego rojenih. Več slučajev je, da so vsi otroci pri hiši, po 3 in 4 in še kateri od staršev izumerli pri jednej družini.

Kranjska hranilnica je imela v ponedeljek svoj občni zbor. Po poročilu vodstva je denarni stan hranilnice jako ugoden. Premoženje, katero je v rokah hranilnice, se je koncem 1879. leta od 13 milijonov in 742.514 gold. 65 kr. pomnožilo na 14 milijonov 817.292 gold. 13 kr. Hranilnici lastni založni denar pa se je pomnožil za 1 milijon in 217.592 gold. 84 kr. Kakor druga leta je tudi letos v podporo občnkoristnih naprav, šol i. t. d. občni zbor odločil 9620 gold., od katerih je »Nar. šola« dobila 150 gold. za učne pripomočke.

Slovensko učiteljsko društvo ima navadno odborovo sejo prihodnji četrtek 4. t. m. ob navadni uri (2 popoldne). Uljudno vabimo odbornike in prijatelje v prijateljski razgovor.

Katholischer Lehrerkalender auf das Schaltjahr 1880. Erster Jahrgang. — Herausgegeben vom katholischen Pädagogium. — Dritte Auflage. Donauwörth, Druck und Verlag der Buchhandlung des kath. Erziehungsvereines (L. Auer). To ni kar navaden koledar, v katerem se najdejo vse mogoče in nemogoče stvari, naznanila, marveč je namenjen določnemu namenu, namreč verski odgoji, zarad tega ima pri vsakem dnevu o letu cerkvenemu prazniku primerne svête in vodila za učitelje, polovica lista je prazno za razpolaganje (zapisovanje). Sicer ima ta koledar toliko raznovertnega blaga, tako primerno izbranega, da se malo kje najde kaj jednacega. Med drugim ima tudi pri navadnem koledarju ped. zgodovinski koledar, v katerim najdemo imena vseh odličnih pedagogov, duhovnega in svetnega stanu. Spredaj ima podobo »Overberga«, tudi ima sliko »Kassianeja« (odgoj. zavoda) v Donauwörthu. — Ima tudi zapisnik »Verzeichniss« bukev, učil, ki so učiteljem priporočevati in nemško-katoliško-pedagogično časopisje; denarstvo tujih držav, razdelitev ur (Stundenpläne), katalog za učence, zapisnik izposojenih in razposojenih bukev i. dr. Obsega vsega skupaj 192 str. v 8°. V Ljubljani se naroča v katoliški bukvarni. Kdor si kupi ta koledar, gotovo ni denarja po nepotrebnem potrosil. — No, to moramo priznati, da so tam odločni katoliki, ki umejo svojo nalogo krščanstva vpeljati v družine in šole. Pri nas pa radi figo v žepu tiščimo, ter pravimo, bo že Bog dal, da bo boljše; se ve, da vse dobro, vsak dober dar pride od Boga, a človek mora vsak na svojem mestu storiti, kolikor more, potem še le sme pričakovati pomoči od zgoraj; liberalci pa niso tako zaspani, kakor mi, oni dobro vedo, da sreča je le tistim mila, ki si sami kaj upajo. Ali je morda tujstvo tako pokvarilo naš značaj, da si ne upamo pokazati, česar smo v sercu prepričani. (Cena koledarju je terdo vezanemu 66 kr.)

„**Nauk slovenskim županom**“, kako jim je delati, kadar opravljajo domačega in izročena področja dolžnosti. Spisal Anton Globočnik, c. kr. okrajni glavar, Fr. Jož. redu vitez. Na slovenski jezik preložil Fr. Levstik. V Ljubljani. Založila in prodajata Klein in Kovač v špitalskih ulicah šte. 5. To je naslov nove slovenske knjige, ki je ravno izšla in se dobiva pri imenovanih založnikih po 1 gld., s pošto po 1 gld. 5 kr. in katero želimo, da dobi vsak župan na Slovenskem v roko ter jo pri svojem uradovanju tudi rabi. — Nas pa ta knjiga najbolj zanimiva, ker je prestava prišla iz izvrstnega peresa g. Levstika, ki piše klasično slovenščino. Dasiravno nahajamo tam več besed manj znanih, vendar niso samooblastno skovane, marveč sprejete iz ljudskega govora, in narejene po sorodnih speljavah in drugih slovanskih narečjih. — Zato bode ta knjiga služila ne le županom, marveč tudi pisateljem iskavšim slovenske izraze za nemške besede; verhu tega ima še »slovniček«, ki razlaga in pojasnuje manj znane besede. Ker ustreza ta knjiga dvojnemu namenu je gotovo priporočila vredna.

Učiteljski izpiti (Lehrerbefähigungs-Prüfungen) se začenjajo to pomlad 19. aprila. Čas za razglašenje je do 10. aprila pri vodstvu c. k. spraševalne komisije (dež. nadzorniku g. Pirkerju).

Javna zahvala. Slavna ljubljanska hranilnica je letos podarila »Nar. šoli« družstvu v pomoč, šolam in učiteljem znamenit dar 150 gl. V dolžnost si štejemo, da se za ta velikodušni dar javno zahvalimo.

V Ljubljani, 26. svečana 1880.

Odbor »Narodne šole«.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na 1razredni šoli v Begunjah pri Cerknici, učit. služba, l. p. 450 gld. in stanovanje, stalno ali tudi provizorno. Prošnje do 14. marcija t. l. — Na 4razrednici v Kočevji, nadučit. služba, l. p. 600 gld. in post. priklade, do 10. marcija t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Stalno imenovan je g. France Lunder, nadučitelj na Raki, in gdč. Maria Francelj, učiteljica v Šentvidu pri Ljubljani. Gosp. J. Bezlaj, poprej zač. v Kranji in poslednjic podučit. v Terstu, stalni meščanski učitelj na Kerškem. G. J. Žirovnik iz Begunj, stalni nadučitelj v Gorjah. G. France Papa, nadučitelj v Kočevji, premeščen takisto v Metliko; začasni vodja v Kočevji je g. J. Špintre. Pomožna učiteljica na mestni šoli je spraš. učit. kand., gdč. Marija Podrekar; v deklški sirotišnici je pom. učiteljica za ženske rokotvore sestra Marija Glaser.

Nove Greinerjeve pisanke

za učence ljudskih šol v desetih številkah se dobivajo na debelo in na drobno pri

Leopoldu Pirker-ju v Ljubljani.